

Vardarbība sportā kā sporta kriminoloģijas izpētes virziens

Aldona Kipāne

Rīgas Stradiņa universitāte,
Juridiskā fakultāte

10.12.2019.

Kriminoloģija

- ir zinātne, kas ir atvērta jaunu virzienu izpētei, citu zinātņu novērtējumam, jaunas metodoloģijas apgūšanai un ieviešanai.
- Pēdējās desmitgadēs sportam pastiprinātu uzmanību pievērš arī kriminologi.

Pētījumi sporta kriminoloģijā

- ir nosacīti nesena prakse, identificējot sporta nozares problemātiskākos virzienus.

Pamattēmas sporta kriminoloģijā ir:

1. Noziedzība profesionālajā sportā;
2. Vardarbīgā noziedzība sporta vidē;
3. Sportistu noziedzība;
4. Narkokriminalitāte un dopings;
5. Sporta līdzjutēju uzvedības kriminālās izpausmes;
6. Fiziskās aktivitātes un sporta ietekme uz noziedzības novēršanu;
7. Fiziskās aktivitātes kā notiesāto personu resocializācijas metode (fiziskās aktivitātes cietumā).

Sporta attīstības

- vēsture parāda, ka sports var radīt agresiju, vardarbību, dusmas, naidu, pārkuma sajūtu, nesamierināmu fanu “klanu” izraisītas nekārtības.
- Virknē pētījumu apstrīdēts viedoklis par sporta nodarbību koriģējošo ietekmi uz kriminālās uzvedības izpausmēm.

Pētījumu rezultāti (1):

- Pētnieki Mihaels Mesners (*Michael Messner*) un Donalds Sabo (*Donald Sabo*) secināja, ka sportiskās aktivitātes sportistos veido agresivitāti.

Pētījumu rezultāti (2):

- Kriminologs Dereks Krīgers (*Derek Kreager*), pētot, cik lielā mērā līdzdalība vidusskolas sporta sacensībās veicina vīriešu vardarbību, atklāja, ka amerikāņu futbola spēlētāji un cīkstoņi ievērojami biežāk demonstrē vardarbīgu izturēšanos nekā pusaudži, kuri nesporto.

Sporta pilnveidošanos ietekmē

- arvien jauni krimināltiesiska rakstura problēmjaucājumi. Tiek uzskatīts, ka ar sportu saistītā vardarbība (*sports-related violence*) daudzās valstīs ir kļuvusi par kritisku sociālu problēmu.

Vardarbību sportā (*sports violence*)

- skaidro kā uzvedību (darbību), kas pārkāpj atsevišķa sporta veida noteikumus, nodara kaitējumu un nav saistīta ar sporta mērķiem un godīgu sportisko konkurenci.

Speciālās literatūras analīze parāda, ka

- sportā identificētas divas agresijas formas:
  - 1) kura izriet no konkrētā sporta veida un tā ir nepieciešama,
  - 2) kuras mērķis ir kaitēt pretiniekam.

Lielbritānijas pētnieks Pīters Terrijs (*Peter Terry*) un Kanādas speciālists Džons Džeksons (*John Jackson*) norāda,

• ir **trīs vardarbības pastiprināšanās avoti:**

- 1) sportista referentās grupas ietekme (treneris, komandas biedri, ģimene, draugi);
- 2) spēles struktūra un noteikumu īstenošana;
- 3) fanu, mādiņu, tiesībsargājošo iestāžu un sabiedrības attieksme.

Nepilngadīgo noziedzības kriminoloģiskā izpēte apliecina, ka

- bērni, pusaudži un jaunieši vieglāk pakļaujas pozitīvai un negatīvai ārējās ietekmes iedarbībai.
- Pieredze liecina, ka treneru un arī vecāku pārlietu dedzību, nesavaldību bieži vien pārņem arī jaunais sportists. Tas var atspoguļoties ne tikai sporta laukumā, bet arī ārpus tā.
- Ir gadījumi, kad skolā ar mobingu nodarbojas bērni, kas ir atzīti skolas sportisti, kuri tādā veidā mēģina uzspiest savu vērtību sistēmu, kurā kāda bērnu grupa neiederas.

Secinājumi:

- Vardarbība sporta jomā ir eksistējošs kriminoloģisks fenomens.
- Vardarbību sportā nosaka sarežģīti un hierarhiski pakārtoti faktori.
- Mūsdienu vardarbības raksturs un izplatība rada bīstamību apkārtējo cilvēku normālai līdzās pastāvēšanai.

Secinājumi:

- Latvijā kriminoloģijas ietvaros ir jāattīsta sporta kriminoloģija.
- Jāveicina sporta jomas kriminoloģiska izpēte, tās ietvaros plašāk un vispusīgāk analizējamas problēmas, kas rodas mūsdienu mainīgajā apkārtējā vidē, ietekmējot sporta nozari.

Secinājumi

- Nozīmīgi un vitāli svarīgi ir apzināt pašreizējo situāciju, kā arī veikt atbilstošu un pastāvīgu vardarbības risku dinamisku novērtēšanu.
- Nepieciešams prognozēt kriminālo situāciju attīstības tendences nākotnē, vienlaikus attīstot negatīvo seku novēršanas mehānismu.

Paldies par uzmanību!